

ГОЛОДОМОР 1932–1933 рр. В УКРАЇНІ

**Вивчення теми “Голодомор 1932–1933 рр. в Україні”
на уроках суспільно-гуманітарного циклу в ЗНЗ, ПТНЗ
та ВУЗах I–II рівня акредитації**

**ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН**

УДК 371.32
ББК 74.26
Г61

Г61 Голодомор 1932-1933 рр. в Україні. Вивчення теми “Голодомор 1932–1933 рр. в Україні” на уроках суспільно-гуманітарного циклу в ЗНЗ, ПТНЗ та ВУЗах I-II рівня акредитації / М.В. Жадан. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2012. — 112 с.

ISBN 978-966-10-2766-3

До посібника подано методичні розробки уроків з української мови, літератури та історії України, а також добірка поезій про голодомор в Україні 1932–1933 рр.

Даний матеріал допоможе вчителям та вихователям поглибити знання учнів, розкрити трагізм людського життя нашої держави в період голодомору.

УДК 371.32
ББК 74.26

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Зміст

I. Поезії.....	5
1. Анатолій Шкуліпа	
З поеми “Голодовка”	5
2. Микола Московка	
Чим яскравіш Кремля світили зорі... ..	6
Відлітали душі	7
3. Володимир Сапон	
Прости нас, пам’яте	7
Гості з тридцять третього	8
4. Олександр Забарний	
Монолог тридцять третього	9
Кропива	9
5. Яр Славутич	
1933	10
6. Дмитро Білоус	
Ти кажеш, не було голодомору?.....	12
7. Дмитро Головка	
У той рік занімали зозулі.....	13
8. Віктор Мельник	
1933. Травень.....	14
9. Тамара Коломієць	
Весільна балада 1933 р.	14
10. Ганна Агранова	
Голодомор	15
Журба мами.....	17
11. Василь Юхимович	
Тридцять третій.....	18
12. Антоніна Листопад.	
Плач Ісуса	22
Біла молитва братика	22
Вічний монолог	23
Гайдамацький син	24
Андріяшівка	24
Ваня	25
Є страсті господні.....	25
Пече диявольське відлуння.....	26
Парастас 33	26

О далєбі небесні скрижали!	27
Остання коліскова.....	28
13. Павло Ткачук	
Голодна коляда	28
Слово з того світу.....	29
Лиха година 1933-го	30
14. Олена Ключєва	
Смертоносні роки.....	31
15. Олександр Однороманенко	
Тридцять другий-третій.....	32
16. Микола Руденко	
Хрест.....	33

II. Розробки уроків

1. “Щастя дитини — єдине дійсне щастя на землі”
(Я. Чепіга). Удосконалення мовних навичок учнів 51
2. “Безпам’ятство перед мертвими — гріх живих”
(О. Гончар). Удосконалення вмінь діалогічного
мовлення..... 55
3. І мільйонам утративши лік, воскрес, наче вилитий
з воску, тридцять третій розпроклятий рік 61

III. Українська література

1. “І стар і молод пережили голод”
(народна мудрість). Тема голодомору 1932–1933 рр.
в Україні в усній народній творчості. 68
2. “Візьми свій хрест. На ньому я розп’ятий —
твого народу славне майбуття” (М. Руденко).
Поема “Хрест”. Урок позакласного читання..... 76
3. “О рік тридцять другий, страшний тридцять третій!
Ваш черний почет не забудеться нам” 85
4. Наші душі вкраїнські жили і живуть.
Наші душі вкраїнські ніколи не вмруть!
Голодомор в Україні 1933-го 94

Поезії

Анатолій ШКУЛПА

З ПОЕМИ “ГОЛОДОВКА”

Порадіти б життю...
Хоч не пухнемо вже, слава Богу...
Зажили! — мов ніхто й не сидів за пучок колосків.
Свині хлібом об’їлись...
Одначе, аж ген за дорогу
Досі стогне земля голосами моїх земляків.
Аж трава пригинається, наче її в цю хвилину
Видиратимуть пальцями жадібно — до корінця.
І жуватимуть наспіх, жовтаву ковтаючи слину,
Майже оскаженівши в чеканні страшного кінця.
Хлібороби нещасні... Якби ж хоч було не вродило...
Чи засуха злизала, чи градом усе потовкло...
Урожайілись ниви до обріїв золотокрило.
Звідкіля ж голодовку пустили терзати село?
За які це гріхи? За провину яку чорноробську?
За чию революцію гнули у полі горби?..
Позліталосся враз вороння на погибель холопську,
І підступна іржа підточила державні герби.
Похитнулася віра... Де білі були, де червоні?
Розкуркулили душі, без хліба лишивши дітей.
Вимирали, як мухи, в нового життя на осонні,
На віки захлинувшись кров’ю тиранських ідей.
Пам’ять ние пухлиною в мозку.
І, мільйонам утративши лік,
Воскреса, наче вилитий з воску,
Тридцять третій
Розпроклятий

Рік.
Не у кітелі і не в шкірянці
Постає — тільки шкіра й кістки...
Блідне сонце в парадному глянці,
Як із безвісті йдуть мертвяки.
І простягають руки благально,
І кусають холодні уста...
І злітає над ними печально:
— Тридцять три —
Як розп'яття Христа.

Микола МОСКОВКА

* * *

Чим яскравіш Кремля світили зорі,
Чим дужче вождь про щастя дув у вуса,
Народ Вкраїни від голодомору
Мільйонами в землі перевернувся.
Вовками вила ніч самотньо тугу,
Холонули обледенілі дзбани.
А Голод взяв найвищу ноту фуги,
Заклацав дико іклами-зубами.
Стріляло в печах осені бадилля,
І зорями кипіла ніч над нами.
Під музику скімливу божевілья
Варились діти в селах чавунами.
Вовки із сумом вили в глухомані,
Жалілися на долю свою вовчу...
Була віки Вкраїна у омані...
А вже про людодїство я помовчу.
Знов виє вовк, аж поки має сили,
В овечій шкурі пнеться у солісти...
Ніяк пїтьмі вогню не пересилить,
Хоч кожний день міняється за змістом.

**Тема уроку: “ВІЗЬМИ СВІЙ ХРЕСТ, НА НЬОМУ
Я РОЗП’ЯТИЙ — ТВОГО НАРОДУ СЛАВНЕ
МАЙБУТТЯ”**

М. Руденко

МИКОЛА РУДЕНКО. ПОЕМА “ХРЕСТ”

Урок позакласного читання

Мета уроку: Навчити учнів правильно визначати ідейно-тематичне спрямування та художні особливості поеми М. Руденка “Хрест”. Сприяти усвідомленню школярами важливості написання поеми про голодомор в Україні 1932–1933 рр., з’ясуванню причин трагічної долі митця та його місця у загальному літературному процесі. Розвивати вміння логічно мислити, самостійно робити висновки та узагальнення, творчу активність. Виховувати шанівне ставлення до митця, який зумів пронести через тернистий шлях переконання, думки й віру. Виховувати в учнів почуття обов’язку, національне самоусвідомлення, громадянську зрілість, інтерес до минулого України, почуття необхідності вшанування пам’яті жертв голодомору 1932–1933 рр.

Тип уроку: Урок вивчення нового матеріалу. Урок-дослідження. Урок позакласного читання.

Епіграф: Хлібом з-за океану
Вам не загоїть рану
Там, де земля вмира.

М. Руденко. Поема “Хрест”

ХІД УРОКУ

I. Організація учнів до уроку.

II. Актуалізація навчальної діяльності.

Читець

Хліб тридцять третього

Жила Україна.
Плакала, стогнала.
Проте я твердо свідчити берусь:
За всі віки безхліб’ям не загнала
Нікого в землю Україна-Русь.
Від тих часів, коли з’явилося рало,

Голодних мук не відало село.
Хай неврожай — та люди не вмирили:
З двадцятим віком лихо це прийшло.
Ми ледь живі верталися зі школи —
Де кропиви іще з десяток діб.
Хоч шахтарі не мерли, та ніколи
Я не забуду той нелюдський хліб.
Ні зісти, ні відмовитись не владний,
Я знав: з корою товчене зерно...
Він повернувся до мене в рік блокадний —
Той хліб, ще вельми схожий на багно.
Але чи думав я посеред бою,
Коли з махрою чорні крихти гріб:
Десь років через сорок із тобою
Я знов зустрінуся, блокадний хліб?
Ні, люди, я розкажу не байку, —
Це наша несьогоднішня біда:
Серед лісів мордовських маю пайку,
З якої тридцять третій прогляда.
Вона, мов глина, облипає руки —
Те ж саме лихо, що й давно колись...
Молюсь тихенько, щоб мої онуки
До глевтяків таких не дожились.

М. Руденко

III. Повідомлення теми та мети уроку.

IV. Сприйняття й усвідомлення нового матеріалу.

Слово вчителя

1933 рік. Сьогодні про нього збирають спогади, документи, свідчення. Тавруються ганьбою й презирством винуватці нечуваного голодомору, ті, хто призвів цивілізований народ, народ високих моральних засад до жахливого на Європейському континенті жаху — канібальства. Засуджуються ті, хто чи не вперше в світі вдався до масового морального терору — силою влади замінив реальне ірреальним, викоринив дійсність із свідомості мільйонів, змусивши їх повірити в те, чого насправді не було, та ще й славити свого тирана, що запровадив те зло.

Нарешті через десятиліття забуття і відстань у півпланети повертається до українського читача правда, написана українськими

Читець.

В день цей сонячний — зимно Совісті,
І душа все проха каяття...
Як же, як же писалися повісті
Та романи про “світле життя”?
І поети жбурлялися гаслами,
Вихваляли вождя на весь світ,
Ще й село годували казками
Про квітучі розмаї літ.
А село жило болем-голодом,
В дефіциті була кропива...
Де ж та рівність Серпа і Молота,
Про яку так волала Москва?
Півсела наїлося кладовища,
А на черзі — іще півсела.
А в Кремлі ввижались сховища
І засіки, повні зерна!
О, миттєвосте, стій! Дай хвилину...
На спокуту до Пам’яті йду.
По хрестах я вивчаю родину
И колосок на надгріб’я кладу.

О. Забарний

IV. Підведення підсумків уроку.

Слово вчителя

Зрозуміймо усі: щоб вільно розвивати в нових умовах економіку і заново будувати світ духовності, українське село має достеменно знати, хто є хто. Щоб вирішити нинішні проблеми, потрібно дати належну оцінку минулому. Таким подіям, як голодомор 1932–1933 років. Адже витоки багатьох нещасть беруть свій початок саме в ті трагічні роки. Ні, це не заклик до зведення давніх рахунків із тогочасною владою, просто для того, щоб жити далі, потрібно зробити правильні висновки щодо минулих подій. І тільки правда зможе змусити селянина забути незліченні кривди — давні й недавні — й повірити в нову перспективу.

Надто багато позаду могил, надто багато втрат. І лише правда здатна зняти наслідки лихоліття, заподіяного епопеєю насильницької колективізації й голодомору, розкріпачити волю людей. Тільки виповівши на минулі страждання, згадавши всіх

поіменно, викричавши давній біль, крок за кроком пройшовши заново Хресну путь своєї далекої й близької історії, віднайде себе наш народ, гідний прекрасної долі.

V. Домашнє завдання.

Скласти заходи щодо вшанування пам'яті загиблим від голодомору 1932–1933 років в Україні у вашому місті, селі.

Навчальне видання

ГОЛОДОМОР 1932–1933 рр. В УКРАЇНІ
Вивчення теми “Голодомор 1932–1933 рр. в Україні”
на уроках суспільно-гуманітарного циклу в ЗНЗ, ПТНЗ
та ВУЗах I-II рівня акредитації

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Тетяна Риженко*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Комп’ютерна верстка *Нелі Домарецької*

Підписано до друку 25.10.2012. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Умовн. друк. арк. 6,51. Умовн. фарбо-відб. 6,51.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С.Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2766-3

